

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE ZNANOSTI
AK. GOD. 2014./2015.

Beata Grobensi

**AV odjeli u hrvatskim narodnim knjižnicama – na primjeru Gradske
knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ u Karlovcu**

(Završni rad)

Mentor: dr. sc. Ana Barbarić

Zagreb, 2015.

Sadržaj

Uvod	1
Razvoj glazbenih zbirki u hrvatskim narodnim knjižnicama	2
Smjernice za audiovizualnu i multimedijску građu	3
Opće odredbe	3
Opseg smjernica	3
Obrazovanje i usavršavanje osoblja	4
Stvaranje normativne baze za AV građu na primjerima (dobre) prakse	5
Pedeset godina Glazbenog odjela u Karlovcu	6
Usluge za korisnike	8
Izložbe i radionice	9
Nabavna politika	10
Razlike u katalogizaciji u hrvatskim knjižnicama	10
Građa glazbenog sadržaja	12
Građa neglazbenog sadržaja	12
DVD	13
Klasifikacija	13
Arhiviranje i pohranjivanje	14
Istraživanje učestalosti korištenja	14
Statistika posudbe 1998., 2008. i 2014.	15
Autorska prava za audiovizualnu građu i glazbena djela	16
Glazbena djela	16
Zvučni zapisi	17
Videogrami	17
Zastupljenost glazbenih i filmskih žanrova	18
Posudba AV građe	19
Budućnost u digitalizaciji	19
Radionica „Žive slike jednog vremena : Čarolija Mozartove <i>Čarobne frule</i> “	20
Zaključak	21
Sažetak	22
Abstract	22
Popis literature	23

Uvod

Poticaji osnivanju glazbenih zbirki u narodnim knjižnicama i njihovu osamostaljivanju, te u našim prilikama još uvijek rijetkom ustrojavanju samostalnih glazbenih odjela, bili su višestruki. To je prije svega uključivanje tzv. konvencionalne neknjižne i nekonvencionalne glazbene građe u fondove narodnih knjižnica, što predstavlja značajnu novost u razvoju knjižnica u drugoj polovici 20. stoljeća jer mijenja i proširuje njihove sadržajne i funkcionalne temelje. Pojava novih medija kao nositelja informacija također je bila dalekosežnog utjecaja. Pohranjivanje tih informacija pridonijelo je demokratizaciji glazbene umjetnosti približivši je velikoj većini ljubitelja najrazličitijih dobnih i populacijskih skupina. Na primjeru današnjeg Odjela audiovizualne građe i bivšeg Glazbenog odjela Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ u Karlovcu prikazat ću djelatnosti i način upravljanja odjelom.

U hrvatskim narodnim knjižnicama danas treba razlikovati sljedeću podjelu:

- Glazbeni odjeli kao samostalni: Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac sve do 2015. godine, Knjižnice grada Zagreba – Gradska knjižnica, Gradska knjižnica i čitaonica Požega,
- Audiovizualni odjeli: Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac, Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik, Gradska knjižnica Ante Kovačića Zaprešić, Knjižnica Augusta Cesarca, Knjižnica Dugave, Knjižnica Dubrava,
- Mediateke¹ ili Odjeli multimedije: Gradska knjižnica Zadar, Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, Gradska knjižnica Marka Marulića Split, nekoliko knjižnica u mreži KGZ-a,
- Glazbene i filmske (DVD) zbirke: Narodna knjižnica i čitaonica „Vlado Gotovac“ Sisak, Gradska knjižnica Rijeka, Gradska knjižnica i čitaonica „Metel Ožegović“ Varaždin.

¹ Negdje i „medioteka“.

Razvoj glazbenih zbirki u hrvatskim narodnim knjižnicama

Na našim se prostorima glazbene zbirke u narodnim knjižnicama nisu razvijale sustavno i organizirano. Glazbeno se knjižničarstvo u svijetu počinje razvijati krajem 19. stoljeća. Ako povučemo usporedbu s narodnim knjižnicama Zapadne Europe, Sjeverne Amerike i ostalim razvijenim državama koje ne spadaju pod taj teritorij, njihova je stoljetna tradicija njegovanja glazbenih zbirki neusporediva sa situacijom u Hrvatskoj. Kod nas taj proces dobiva na značenju tek 60-ih godina 20. stoljeća. Međutim, još uvijek postoje države na jugoistoku Europe čija je razina znatno niža od naše. Glazbene zbirke u Hrvatskoj uglavnom su rezultat djelovanja pojedinaca, njihove dobre volje i snalažljivosti, a u manjem broju je to rezultat djelovanja cjelokupnog knjižničkog sustava.

Savjet za kulturu NR Hrvatske potaknuo je skupljanje gramofonskih ploča od nacionalnog značenja, tj. zakonski je ustavio prikupljanje gramofonskih ploča i osnivanje posudbenih i matične nacionalne diskoteke². Idući korak bio je osnivanje nacionalne fonoteke u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici 1962. godine, kojoj su slijedila osnivanja diskoteka u sastavu narodnih knjižnica u Bjelovaru, Osijeku, Vinkovcima, Karlovcu i Knjižnici „Bogdan Ogrizović“ u Zagrebu. Neophodnost uputa za katalogizaciju rezultirala je izradom „Priručnika za uređenje diskoteka“ iz 1964. godine čiji su autori bili Aleksandar Stipčević, Lela Canić i Janko Živković. Financijske neprilike, općeprihvaćeno mišljenje kako bi narodne knjižnice trebale izgledati i nepovjerenje u nove medije dovelo je do stagnacije u razvoju zagrebačke glazbene zbirke te je ona postigla tek skroman uspjeh uzevši u obzir bogatu zagrebačku kulturno-povijesnu tradiciju u glazbi. Bez obzira na to, kada govorimo o značajnijim glazbenim zbirkama koje su opstale, osim zagrebačke se spominje i ona karlovačka. U svima ostalima nije ponovljen primjer njihovih glazbenih odjela.³

Najčešća oprema prvotnih hrvatskih, ali i audiovizualnih odjela uopće, bili su gramofon i magnetofon te odgovarajuće slušalice za preslušavanje glazbe ili govora s ploča. U drugoj polovici stoljeća sve značajniju ulogu počinju zauzimati mikrofilmovi. Upotreba te građe počela je biti od velike koristi jer je koristila za očuvanje rijetke građe od oštećenja – umjesto originalnih knjiga i dokumenata koristio se mikrofilm.⁴ Sastavnim dijelom rada narodnih

² Međunarodni skup u čast 100-te godišnjice rođenja Eve Verona. // uredile Mirna Willer i Ana Barbarić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2007. Str. 237

³ Juričić, Vedrana; Sanja Vukasović-Rogač. Glazbene zbirke u narodnim knjižnicama. Rijeka : Naklada Benja, 1998. Str. 15

⁴ Stipčević, Aleksandar. Povijest knjige. Zagreb : Nakladni zavod Matice hrvatske, 1985. Str. 544

knjižnica postaju prikazivanja dokumentarnih, znanstveno-popularnih i umjetničkih filmova. Knjižnice tako postaju multimedijски centri.

Smjernice za audiovizualnu i multimedijску građu

Opće odredbe

Na početku ću spomenuti temeljnu odrednicu s kojom je upoznat svaki knjižničar, a to je da pristup bilo kojoj vrsti građe, pa tako i audiovizualnoj i onoj koja je u elektroničkom formatu, treba biti otvoren i dostupan svima. Raznolikost medija u društvu knjižnice su dužne odražavati u uslugama što ih nude korisnicima. Informacije su se dužne pružati u formatima koji najbolje odgovaraju pojedinim korisnicima jer knjižnica postoji radi svoje zajednice i sukladno tome se moraju zadovoljiti potrebe svih korisnika, od najmlađih i najstarijih, do onih bolesnih i s određenim poteškoćama. Još uvijek postoje zahtjevi za slikama, filmovima i zvukom na tradicionalnim ne-elektroničkim nosačima bez obzira na sve veće mogućnosti koje je danas pružio Internet. S obzirom da se bave raznolikom građom, tiskanom, audiovizualnom, elektroničkom (koja uključuje Internet) i multimedijском, knjižnice se danas nalaze u hibridnoj situaciji.⁵ Opseg građe koju knjižnica nabavlja mora odgovarati potrebama njenih korisnika.

Opseg smjernica

Glazbene dokumente u užem smislu tvore materijalni nosači bilo grafičkog ili auditivnog zapisa. U širem smislu im možemo pribrojiti publikacije čiji se sadržaj odnosi na informacije o glazbenoj umjetnosti, a to mogu biti knjige, periodičke publikacije, koncertni programi, plakati, sitan tisak i slično.

Osim prema sadržaju, glazbenu građu možemo klasificirati prema njenim formalnim obilježjima i oblicima korištenja⁶:

⁵ Royan, Bruce. Smjernice za audiovizualnu i multimedijскую građu u knjižnicama i drugim ustanovama. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2005. str. 9

⁶ Juričić, Vedrana; Sanja Vukasović-Rogač. Glazbene zbirke u narodnim knjižnicama. Rijeka : Naklada Benja, 1998. Str. 19

Konvencionalna građa:

- a) knjižna: knjige i časopisi
- b) neknjižna: muzikalije, koncertni programi, plakati, sitan tisak

Nekonvencionalna građa:

- auditivni i audiovizualni nositelji glazbe.

S druge strane, osim definicija koje se striktno tiču medija s glazbenim sadržajem, u kontekstu suvremenih AV odjela koriste se definicije pojmova vezanih za cjelokupnu AV građu u kontekstu knjižničnih i informacijskih usluga:

- Audiovizualan – odnosi se na sliku i/ili zvuk.
- Audiovizualna građa – svaka snimka zvuka i/ili pokretne i/ili nepokretne slike.
- Multimedija – sadrži dva ili više audiovizualnih izričaja, npr. zvuk i sliku, tekst i animiranu grafiku.
- Interaktivna multimedija – multimedija kod koje korisnik kontrolira slijed i/ili način njezina prezentiranja.
- Nosači – zvuk, pokretne ili nepokretne slike te multimedija mogu biti u analognom ili digitalnom obliku na različitim nosačima.⁷

Obrazovanje i usavršavanje osoblja

Upravljanje odjelom AV građe zahtijeva posebna znanja i sposobnosti. Na studiju knjižničarstva i informacijskih znanosti studente bi trebalo upoznati s mogućnostima iskorištavanja fonda i pružiti im izborne predmete koji bi osigurali detaljniji uvid za one koji se kasnije žele specijalizirati. Samo nekoliko zemalja ima programe za usavršavanje knjižničara koji se žele baviti AV građom, to su primjerice Sveučilište New South Wales u Australiji, Kalifornijsko sveučilište u Los Angelesu, dok u pojedinim zemljama postoji posebno obrazovanje za glazbenog knjižničara, ali i knjižničara iz ostalih područja umjetnosti. Pozitivno je što se u hrvatskim narodnim knjižnicama u posljednjih desetak godina zapošljavaju diplomirani knjižničari koji posjeduju i potrebno glazbeno obrazovanje (srednjoškolsko glazbeno obrazovanje, profesori glazbene kulture, muzikolozi).

⁷ Royan, Bruce. Smjernice za audiovizualnu i multimedijску građu u knjižnicama i drugim ustanovama. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2005. str. 9

Stvaranje normativne baze za AV građu na primjerima (dobre) prakse

Bez obzira na to što postoje pravila predmetnog kataloga, još uvijek postoji niz nedorečenosti u njihovom primjenjivanju. Dok kod obrade knjižne građe ne postoje velika odstupanja što se tiče normativnih baza, kod neknjižne građe se često uočavaju greške i nepravilnosti gdje se normativna baza stvara za potrebe lokalnih knjižnica. Audiovizualna i multimedijaska građa zbog svojih karakteristika zahtijeva posebna pravila katalogizacije, u što su organizacije kao što su IFLA, FIAF i IASA uložile velike napore. Izradom pravila u oblikovanju predmetnih odrednica knjižničarima je dano u zadatak da prilagode njihovo oblikovanje računalnom formatu. Činjenica da se korisnici knjižnica osim abecednim katalogom najčešće služe predmetnim govori nam da „AV građa zaslužuje kvalitetnu predmetnu obradu uz normativni nadzor u osiguranju dosljednosti pri katalogiziranju i opredmećivanju⁸“. Preduvjet za to je izrada odgovarajućih jezika za označivanje sadržaja koji su nužni za organizaciju i prezentaciju znanja. Knjižničarska je struka u tome mnogo pridonijela, ali kvaliteta rada još uvijek ovisi o pomagalima te individualnim knjižničarima na kojima zadatak je da koristeći svoju stručnost i sposobnost preko tih istih pomagala izvrše dobru i detaljnu analizu građe kako bi je korisnici mogli dosljedno pretraživati.

Jedno od temeljnih načela predmetnog kataloga je da isti sadržaj dokumenta mora stajati u istom obliku pod istom predmetnom osnovicom. Kako bi se načelo moglo provoditi dosljedno, pravilno oblikovanje predmetnih odrednica zahtijeva da riječi koje ulaze u prvi dio niza predmetne odrednice moraju biti kompatibilne u gramatičkom obliku. Primjer kako to izgleda je sljedeći:

(Hrvatska-kantautor ; hrvatski kantautori).

Tijekom izrade zapisa katalogizator bi se trebao oslanjati na već postojeće zapise u bazama podataka nacionalne ili neke druge knjižnice. Normativna baza Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu najbolji je uzor za vršenje usporedbe zapisa. Katalogizator je dužan utvrditi postoji li slična odrednica, ako da, u kojem se obliku nalazi, te sukladno tome je primijeniti na sustav u svojoj lokalnoj bazi podataka. Na taj se način izbjegava obrada suvišnih informacija i opterećivanje baze podataka irelevantnim ili krivim informacijama.

⁸ Turk Joksimović, Željka. Stvaranje normativne baze za AV građu na primjerima (dobre) prakse. // Knjižnice u procjepu: Stručna obrada neknjižne građe: Zbornik radova. / uredila Dunja Holcer. Sisak : Knjižničarsko društvo Sisačko-moslavačke županije, 2014. Str. 154.

Pedeset godina Glazbenog odjela u Karlovcu

Audiovizualni odjel karlovačke narodne knjižnice, koji tek od 2015. nosi taj naziv, osnovan je 23. ožujka 1965. godine i ubraja se među najstarije u Hrvatskoj. Uz glazbeni odjel zagrebačke Gradske knjižnice jedan je među rijetkima koji su uspjeli opstati i uglavnom kontinuirano djelovati. Njegovo osnivanje bio je značajan kulturni događaj za grad Karlovac te jedan od načina upoznavanja građana s glazbenom produkcijom tog doba. Od samog temelja svoje zbirke koja se sastojala od 459 jedinica gramofonskih ploča do danas odjel je zaposjeo bogat i šaren fond.

U svojih zavidnih 50 godina postojanja odjel mijenja nekoliko naziva. Počelo je kao Diskoteka - u značenju zbirke gramofonskih ploča. Diskoteka je u svojih 11 godina djelovanja služila isključivo kao slušaonica za članove, a posudba ploča nije bila dozvoljena. Pri svečanom otvorenju odjel su počastili svojim gostovanjem tadašnji suvremeni hrvatski skladatelji Jakov Gotovac, Ivo Tijardović, Zlatko Grgošević i Dubravko Stahuljak. Početni fond od spomenutih 459 jedinica obuhvaćao je prema sadržaju sljedeće jedinice: 249 jedinica ozbiljne glazbe, 30 zabavne glazbe, 78 narodne glazbe, 4 jazz glazbe, 5 glazbe za djecu, 7 masovnih pjesama, 74 jezičnih tečajeva i 12 književnosti. Društvena događanja nisu bila toliko bogata kao u današnje vrijeme, ali organiziranje glazbenih tribina i skupnih tematskih radionica za javnost nisu bili rijetkost.

Proširivanje djelatnosti i popularnosti odjela dovelo je do promjene naziva 1976. u Glazbeni odjel. Prostor odjela se premješta u novu zgradu koja je danas sastavni dio Gradske knjižnice. Novi prostor omogućio je korisnicima korištenje novih sadržaja i poboljšanje usluga. 1978. godine je obnovljena audio oprema na odjelu. Najveći dio fonda činile su još uvijek gramofonske ploče, dok je nabava nove građe obuhvaćala zvučne kasete i video kasete. Za njihovo je korištenje kupljen video rekorder. Tada je i započela posudba građe, ali pristup još uvijek nije slobodan. Stvara se referentna glazbena zbirka kao i zavičajna glazbena zbirka. Korisnicima su dostupna tiskana notna izdanja i škole za samostalno učenje instrumenata.

Građa postaje pretraživa u OPAC-u od 1998. godine. Prvi je zvučni CD kupljen još 1992., što su bile „Simfonije“ Luke Sorkočevića, a prvi DVD „La Traviata“ 2004. godine.

Od početka ove godine, odjel dobiva naziv Audiovizualni odjel. Njegovu današnju bogatu zbirku čini oko 5500 zvučnih CD-a, gotovo 1000 DVD-a, 225 zvučnih knjiga za slijepe i slabovidne osobe, oko 4600 gramofonskih ploča, tečajevi za učenje stranih jezika na

različitim medijima⁹. Razvojem tehnologije i interesa korisnika za posudbu građe na novim medijima u posljednjim se desetljećima 20. stoljeća zbirka najviše obogatila, bez obzira na činjenicu da je u Domovinskom ratu nastradao kako prostor, tako i sami fond Glazbenog odjela. Fond se godišnje obnavlja kupnjom 95% novih naslova.

Od 2007. godine odjel djeluje u novom, namjenski projektiranom i izgrađenom prostoru od 185 m² koji je projektiran i izgrađen u svrhu pogodnijeg smještaja građe. Specifična je AV građa smještena na odgovarajuća mjesta sukladno vrsti medija, a što je najbitnije, dostupna je u slobodnom pristupu, osim dakako zaštićene i referentne zbirke.

Svojim raznovrsnim sadržajem koji osim nabrojanih temeljnih jedinica audiovizualnih odjela sadrži i enciklopedije, rječnike, priručnike, leksikone, vodiče, monografije, muzikalije, „škole“ za učenje pojedinih instrumenata i stručne glazbene časopise¹⁰, on nastoji zadovoljiti interese i potrebe korisnika koji se kreću od predškolske do umirovljeničke dobi. Građa se koristi u svrhe obogaćivanja znanja o vrstama glazbe, upoznavanje suvremenih smjerova, opće obrazovanje te kvalitetno ispunjavanje slobodnog vremena, ali i zabavu.

Radi usporedbe ću spomenuti Knjižnicu Tina Ujevića u Zagrebu i njenu zbirku AV građe koja je u 10 godina djelovanja uspjela obuhvatiti 3.240 jedinica AV građe, od čega 1.831 pripada glazbenoj zbirci, 554 jedinice vizualne građe, 602 jedinice elektroničke građe, a ostatak čine knjige o glazbi i notna građa. Odjel prima četiri glazbena časopisa: BBC Music, DownBeat, Jazz Journal i Mojo¹¹. Na karlovačkom je Odjelu moguće naći časopise Rolling Stone – hrv. izd., Gramophone, Q, DownBeat, Classic Rock, Sveta Cecilija i Fontes Artis Musicae/IAML, svaki u jednom primjerku. Još jedna nezanemariva činjenica koja naglašava vrijednost i popularnost glazbenih i audiovizualnih odjela narodnih knjižnica je ta što je u Gradskoj knjižnici Zadar istraživanje pokazalo da je cjelokupni fond Glazbenog odjela napustio knjižnicu i vratio se natrag čak 16 puta¹², što je četvrtina ukupne posudbe cijele te ustanove u 2003. godini.

⁹ http://www.gkka.hr/?page_id=29

¹⁰ Zbornik radova : 8. međunarodni stručni skup Knjižnica – središte znanja i zabave. Karlovac : Novo Mesto, Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ : Knjižnica Mirana Jarca, 2014. Str. 53.

¹¹ Grašić-Kvesić, Tea; Sessel Livaić, Stella. Deset godina rada AV odjela u knjižnici Tina Ujevića. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013), Str. 228

¹² Masar, Mladen. Gradska knjižnica Zadar. Zadar : Gradska knjižnica Zadar, 2009. Str. 154

Usluge za korisnike

Kao što je već spomenuto, AV odjel je dužan korisnicima pružiti istu dostupnost fonda kao i za tiskanu građu. „Preporučuje se da se na odjelu za posudbu osigura oprema, odnosno računala ili neka tradicionalnija audiovizualna oprema, kako bi korisnici mogli preslušati i pregledati građu prije nego je posude¹³.“ Pri uvođenju te mogućnosti treba imati na umu da je moguće stvaranje buke u prostoru knjižnice. Na karlovačkom AV odjelu korisnicima je dostupno prijenosno računalo i slušalice čime se mogu poslužiti za pregledavanje kako glazbenih, tako i video sadržaja. Osim računala, dostupni su za korištenje pet CD – playera. Uz njihovo korištenje obavezne su slušalice kako se ne bi remetio red i mir u knjižnici.

Prema smjernicama za korisničke usluge, knjižnica mora imati opremu za svaki format AV građe koju posjeduje. Ako je ne posjeduje, potrebno je razmotriti tehnike konverzije, preformatiranja ili migracije građe.

Međuknjižnična posudba treba uključivati dostupnost posudbe svih jedinica građe iz fonda, bez obzira na njihov format. U pojedinim zemljama je moguća uspostava formalne strukture međuknjižnične posudbe, a ako ona ne postoje formalni postupci posudbe, može se podupirati neformalna suradnja. Valja istaknuti da jedinstvene i originalne primjerke ne bi trebalo posuđivati s obzirom na činjenicu da se audiovizualna i multimedijaska građa lakše oštećuje od tiskane.

Osim primarne informacijsko-posudbene djelatnosti (bibliografske, faktografske i sadržajne informacije, izrada tematskih popisa stručne literature i odgovarajućih AV zapisa, pretraživanje mrežnih kataloga i baza podataka), AV odjel karlovačke gradske knjižnice surađuje s raznim amaterskim i profesionalnim glazbenicima. Redovito se organiziraju glazbeno-pedagoške i pedagoško-animacijske aktivnosti i radionice za učenike osnovnih i srednjih škola na kojima ih se upoznaje s tradicionalnim i klasičnim instrumentima kao i s glazbenom kulturnom općenito. Organiziraju se slušanja glazbe koja je dostupna u fondu knjižnice i projekcije različitih video-sadržaja (obrazovnih, animiranih, igranih filmova i koncerata).

Valja istaknuti kreativne plesne radionice koje pripremaju i realiziraju djelatnice odsjeka. Mozartova radionica jedna je od onih koje su privukle najveću pažnju građana i njen program

¹³ Royan, Bruce. Smjernice za audiovizualnu i multimedijску građu u knjižnicama i drugim ustanovama. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2005. Str. 19

je opisan kasnije u ovome radu. Između ostalog, i sami učenici znaju priređivati izlaganja i prezentacije za svoje školske kolege što pridodaje njihovoj želji za sudjelovanjem i smanjivanju srama od aktivnosti i učenja u javnoj ustanovi.

Nerijetko se organiziraju prigodne izložbe koje privlače građane grada Karlovca i okolice jer se tiču njihove vlastite prošlosti i mladosti te evociraju uspomene na zaboravljene koncerte i društvena događanja koja su proživjeli u ovome gradu. Osim izložbi vezanih za prošlost grada, teme mogu biti značajne glazbene i skladateljske obljetnice, ali i aktualna glazbena događanja.

Izložbe i radionice

Djelatnice Odjela audiovizualne građe zahvaljujući svom glazbenom obrazovanju redovito i stalno organiziraju i provode mnoge edukativne, zabavne, prvenstveno glazbene radionice u kojima povezuju različite elemente kreativnog sadržaja (likovne, plesne, glazbeno-improvizacijske, slušaonice...). Navest ću samo neke od njih: „Upoznavanje glazbenih instrumenata“, „Glazbeni vremeplov“, „Ritam – mjera – ples“, „Uglazbljena priroda“, „Životinje u glazbi“, „Glazbom oko svijeta“, „Animirana glazba“... Svrha im je upoznavanje vrijedne i bogate hrvatske i svjetske glazbene baštine te raznolikog fonda odjela, ukazivanje na kvalitetnu glazbu i učenje aktivnoga slušanja te u konačnici odgajanje koncertne publike.

Od ostalih značajnijih događanja vrijedno je spomenuti izložbe posvećene obilježavanju značajnih obljetnica. 2011. godine u okviru ciklusa radionica pod nazivom „Đački ljetni dani“ realizirana je radionica „Čarolija Mozartove frule i menueta“, a naknadno je i uključena u jedan drugi ciklus radionica pod zajedničkim nazivom „Žive slike jednog vremena“. Iduće 2012. godine održana je glazbeno-plesna radionica „Žive slike jednog vremena : Glazbom u prošlost – 16. stoljeće“ koja je bila posvećena 433. godini osnivanja grada Karlovca, a polaznici su bili upoznati s pojmom renesansa te kroz glazbu, pjesmu i ples pokušali oživjeti to doba.¹⁴ Uz navedeno, postoje i dvije radionice koje se uspješno obnavljaju tijekom godina. To je ciklus predavanja „Upoznajmo glazbene instrumente“ u suradnji s karlovačkom Glazbenom školom te obilježavanja velikih glazbenih obljetnica koja osim Mozarta uključuju

¹⁴ Zbornik radova : 8. međunarodni stručni skup Knjižnica – središte znanja i zabave. Karlovac : Novo Mesto, Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ : Knjižnica Mirana Jarca, 2014. Str. 55.

i J. S. Bacha (2000.), Chopina (2010.), F. Liszta (2011.), G. Verdija (2001.) te G. Mahlera (2010.). Osim predavanja, realizacija se obavlja i putem slušaonica i izložbi.

Nabavna politika

Nabavna politika AV građe u narodnim knjižnicama mora biti specifična, predviđajuća i vrlo oprezna. Visoka kvaliteta i primjerenost građe mjesnim potrebama i uvjetima od temeljne su važnosti. Odjeli AV građe uz vođenje zbirke za svoje korisnike organiziraju brojne kulturne i animacijske aktivnosti kao što su koncerti, javne slušaonice, video projekcije, promocije, susreti s umjetnicima, poučne radionice, tečajevi iz područja računalstva, rad s osobama treće životne dobi i mnogi drugi aspekti korisničkih usluga. Na temelju istraživanja provedenog među korisnicima Knjižnica grada Zagreba, ponuda AV građe, organizacija raznovrsnih obrazovnih, kulturnih i animacijskih aktivnosti za sve korisničke skupine lokalne zajednice i trend otvaranja novih odjela AV građe u narodnim knjižnicama treba se nastaviti jer je interes dobar.

Dio zadaće knjižnica koji se odnosi na slobodan pristup informacijama i praćenje novih tehnologija često predstavlja problem iz financijskih razloga, ali i nesređenog tržišta u smislu autorskih prava. Nabavna je politika AV građe u tom smislu specifična i selektivna, uz stalnu procjenu koje će nove tehnologije prevladati i u kojem roku¹⁵.

Razlike u katalogizaciji u hrvatskim knjižnicama

Nevjerojatna ekspanzija audiovizualne građe tijekom 20. stoljeća, što uključuje zvučne snimke, audio zapise, fotografije i interaktivne multimedije, dovela je do tehnološki složenih postupaka katalogizacije i omogućavanja njenog pristupa korisnicima. Kako vrijeme odmiče, takva netradicionalna, tj. neknjižna građa, sve je više uključena u formiranje naše povijesti. Govoreći o audiovizualnoj građi, „pristup toj vrsti građe treba biti otvoren i slobodan kao i pristup tiskanoj građi te se ne smije smatrati dodatnom luksuznom građom, nego nužnom komponentom jedinstvene knjižnične usluge¹⁶.“ Za knjižnice je prije nabave građe vrlo važno

¹⁵ Grašić-Kvesić, Tea; Sessel Livaić, Stella. Deset godina rada AV odjela u knjižnici Tina Ujevića. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013), Str. 229

¹⁶ Royan, Bruce. Smjernica za audiovizualnu i multimedijску građu u knjižnicama i drugim ustanovama. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2005.

utvrditi odluke koje se tiču zaštite autorskih prava, obrade, pohrane i korištenja te građe. Osim toga, u obzir treba uzeti pretpostavku da će zbirka tijekom vremena rasti jer u suprotnom može doći do problema ili potrebe za ponovnom katalogizacijom i klasifikacijom. Kada se riješe primarni problemi zaštite autorskih prava, nabave, smještaja, pristupa i pravila posudbe, preostaje pitanje stručne obrade. Utvrđeno je da u Republici Hrvatskoj većina velikih knjižnica nabavlja, obrađuje i posuđuje audiovizualnu građu, a „pretraživanje 37 web stranica i online kataloga narodnih knjižnica u gradovima i općinama Republike Hrvatske pokazalo je da u 28 njih postoje katalozi s audiovizualnom građom¹⁷“. Programi koji se koriste su CROLIST, ZAKI i METELWIN, ali ono što se u praksi razlikuje je razina do koje se kataložni zapisi razlikuju što onda nameće pitanje pravilnika i standarda za obradu audiovizualne građe. Stalni odbor IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju 1997. je godine izradio novi bibliografski standard pri čemu je pojam „računalna datoteka“ zamijenjen pojmom „elektronička građa“. U anketi provedenoj među katalogizatorima utvrđeno je da se standardi ISBN(NBM) i ISBD(ER) najviše koriste pri obradi audiovizualne građe. Kataložna i bibliografska praksa svih knjižnica trebala bi se oslanjati na zajedničke i priznate standarde, a u složenom radu se pri indeksiranju trebaju koristiti zajednička pravila predmetnog označavanja. Najveće razlike u katalogizaciji audiovizualne građe u Hrvatskoj susrećemo u obradi filmskih zapisa na DVD-ima za koje postoje smjernice, ali ne i posebni standardi za bibliografski opis. Zaključno se može reći da je zajednica katalogizatora suočena s nedostatkom detaljnijih pravila priručnika za obradu te samim tim i nedostatkom dodatne edukacije koja bi omogućila potpuno standardiziranje u pristupu obrade kao temelj za ujednačenu katalogizaciju. Veliki napredak ostvaren je novim izdanjem jednog od temeljnih IFLA-inih priručnika u hrvatskom prijevodu dr. sc. Ane Barbarić pod naslovom „ISBD : Međunarodni standardni bibliografski opis. Objedinjeno izdanje“ u nakladi Hrvatskog knjižničarskog društva.

Danas se u obradi audiovizualne građe katalogizatori mogu služiti i sljedećim priručnicima¹⁸:

- 1) Verona, Eva. Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga. Dio 1 : Odrednice i redalice. 2. izmijenjeno izd. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1986.; Dio 2 : Kataložni opis. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1983.

¹⁷ Bujas, Nataša. Osvrt na razlike u katalogizaciji audiovizualne građe u hrvatskim knjižnicama. // Knjižnice u procjepu: Stručna obrada neknjižne građe: Zbornik radova. / uredila Dunja Holcer. Sisak : Knjižničarsko društvo Sisačko-moslavačke županije, 2014. Str. 143.

¹⁸ Međunarodni skup u čast 100-te godišnjice rođenja Eve Verona. // uredile Mirna Willer i Ana Barbarić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2007. Str. 238

- 2) ISBD(NBM) : Međunarodni standardni bibliografski opis neknjižne građe. Prerađeno izd. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1993.
- 3) Juričić, Vedrana. Jedinstveni stvarni naslov za glazbene publikacije. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 32, 1/4 (1991), 1-30.
- 4) Juričić, Vedrana; Sanja Vukasović-Rogač. Glazbene zbirke u narodnim knjižnicama. Rijeka : Benja, 1998.
- 5) Vukasović-Rogač, Sanja. Glazbeni odjel. // Upute za poslovanje narodnih knjižnica / uredila Aleksandra Malnar. Zagreb : Knjižnice Grada Zagreba, 1996. Str. 103 – 112.

Građa glazbenog sadržaja

Osobitost kataloga glazbene građe je u tome da se pod istom autorskom odrednicom nalazi velik broj jedinice građe određenog skladatelja i da često naslov preuzima ulogu pristupnice koja se najčešće koristi u pretraživanju glazbenih kataloga¹⁹. S obzirom da je glazba univerzalni jezik, u njenim izdanjima ne postoji pojam prijevoda. Manje je bitno kakvo je i čije izdanje jer glazbeno djelo zvuči isto bez obzira na tekst i podatke koji je prate. Kada je kod izdanja vokalno-instrumentalnih skupina teško razlučiti tko je autor, nerijetko katalogizator mora pobrojati koliko je skladbi s albuma skladao pojedini član. Ponekad je praksa da se sastav uzima kao korporativni autor ako su zastupljena više od tri autora s podjednakim udjelom. To se većim dijelom odnosi na izdanja zabavne (pop, rock) glazbe, a ne umjetničke i ozbiljne glazbe.

Cjelokupna je glazbena zbirka pretraživa u online katalogu CROLIST izuzev gramofonskih ploča koje su na policama poredane prema vrstama sadržaja.

Građa neglazbenog sadržaja

Katalogizacija neglazbenih sadržaja uvelike se razlikuje od katalogizacije građe glazbenog sadržaja. Knjižnice uočavaju da nemaju potrebnu literaturu za njenu katalogizaciju. Pitanja koja treba riješiti tiču se izbora odrednica i materijalnog opisa ove vrste građe.

Za izbor odrednice i navođenje podataka o odgovornosti u kataložnom opisu se može osloniti na „Zakon o autorskom pravu“ iz 1994. godine u kojemu se kao autore filma navodi pet

¹⁹ Međunarodni skup u čast 100-te godišnjice rođenja Eve Verona. // uredile Mirna Willer i Ana Barbarić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2007. Str. 239

osoba: glavni redatelj, autor scenarija, autor dijaloga, glavni snimatelj i skladatelj glazbe. Veći problem nastaje kada je potrebno katalogizirati izvedbu kazališne predstave.

DVD

Nakon što se pojavio u Japanu 1996. godine, a na američkom već početkom iduće godine, DVD postaje najbrže rastući optički disk svih vremena. Razlikujemo tri vrste: video, zvučni i DVD s računalnim podacima. Najveće se razlike u njegovom opisu nalaze pri ispisivanju skupine materijalnog opisa. Problem nastaje kada je potrebno klasificirati kapacitet (slojevi i jednostrani ili dvostrani zapis) i vrstu signala DVD-a (PAL i NTSC). PAL je analogni tip signala koji se u SAD-u i Japanu koristi za prijenos TV-slike, a radi na 60 Hz, što je frekvencija struje u SAD-u, te radi s razlučivošću slike 720x480 piksela. Film u NTSC-u traje otprilike 5 minuta dulje od istog filma u PAL-u.

Klasifikacija

Stručna obrada građe vrši se po pravilniku za Univerzalnu decimalnu klasifikaciju, poznatijem jednostavno pod kraticom UDK. Osoba koja klasificira dokumente treba imati prvenstveno knjižničarsko i glazbeno obrazovanje, a po mogućnosti bi trebala biti upućena u ostale „novije“ umjetnosti kao što je film, ali i kazališnu umjetnost, ako se na odjelu nalazi takva vrsta građe. Prvi je korak klasifikatora utvrditi točan sadržaj određene jedinice, proučiti priloge uz nju, ali i priručnike, te konzultirati se s kolegama i ostalim stručnjacima. Nakon što je to obavljeno, idući je korak pronaći stručnu skupinu koja odgovara prepoznatom sadržaju. Ukaže li se potreba za osnivanjem nove stručne skupine unutar fonda odjela, treba pretpostaviti da će se s vremenom u toj skupini naći barem još 20 do 40 jedinica.

Klasifikacija jedinica koje se nalaze na audiovizualnim odjelima vrši se unutar sedme skupine UDK tablice. Sedma se skupina odnosi na umjetnost, a za preciznije svrstavanja postoje i posebni (analitički) pomoćni brojevi uz spomenutu skupinu.

Arhiviranje i pohranjivanje

Različite vrste knjižnica imaju različite obveze – nisu iste uloge nacionalne i ostalih vrsta knjižnica. U svakom slučaju, knjižnica mora održati integritet dokumenata, kako fizički, tako i kemijski. Time se u slučaju presnimavanja, digitalizacije ili prijenosa, mogu dobiti dokumenti iste ili bolje kvalitete te sačuvati svoju autentičnost. Građa treba izbjegavati prljavštinu, prašinu, zagađen zrak, kao i previsoke ili preniske temperature, iz razloga što one izravno utječu na rok trajanja CD-a, DVD-a i sličnih nosača. Magnetne medije, kao što su video i audiovrpce, treba čuvati podalje od magnetnih polja.

Redovito se treba provjeravati i ispitivati stupanj propadanja originalnih nosača kako bi se spriječio trajni gubitak. Provjeravanje diskova vrši se uglavnom vizualno, dok je za vrpce neophodno provjeravati signal kako bi se uočila demagnetizacija i iskrivljenosti zvuka.

U karlovačkoj knjižnici građa koja se najviše posuđuje su CD-i i DVD-i smještena je na način da korisnicima bude što jednostavnija za pronalaženje. Nalazi se u mobilnim otvorenim ormarima na policama na izvlačenje prema abecednom kriteriju ili po vrstama glazbe na sljedeći način:

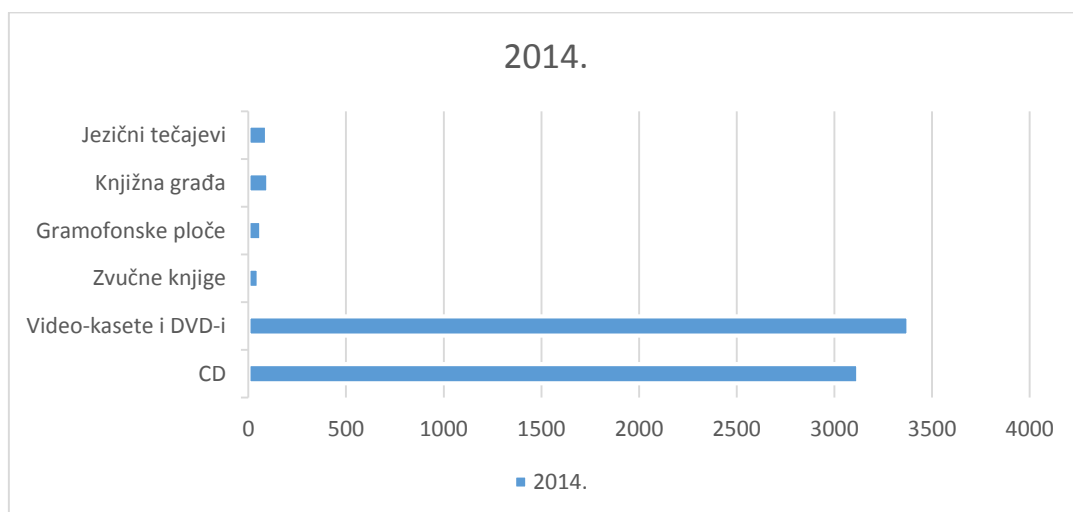
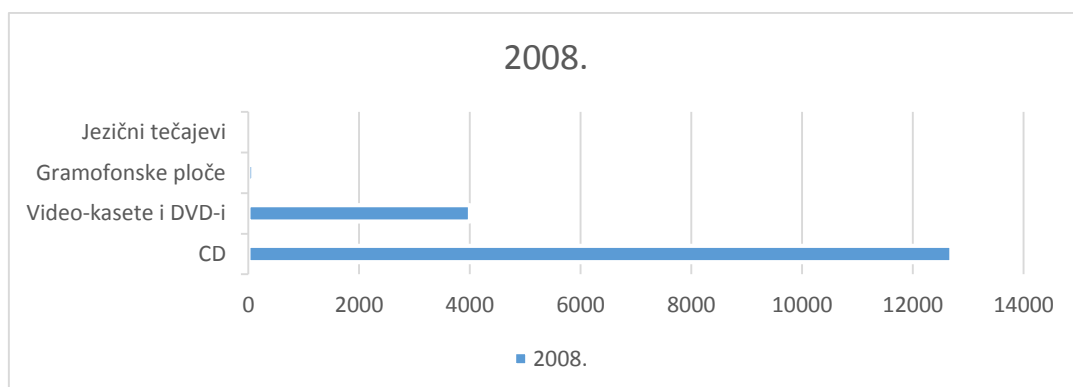
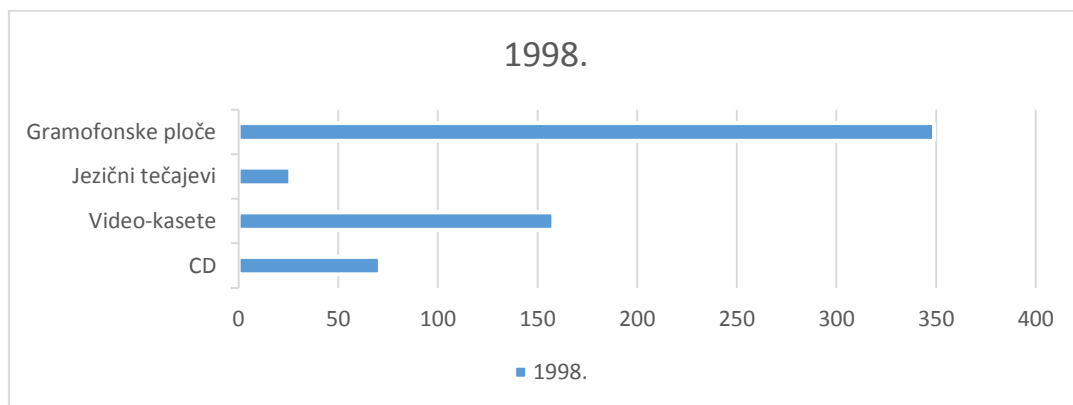
- klasična/ozbiljna/umjetnička glazba podijeljena je na onu hrvatskih autora (Croatica) i stranih poštujući raspored prema UDK shemi (instrumentalna, vokalna, vokalno-instrumentalna, scenska, glazba za pojedine instrumente),
- zabavna glazba u najširem značenju također je podijeljena na onu stranih i hrvatskih, što autora, što izvođača, dok su nosači zvuka *jazz* glazbe kako strane, tako i hrvatske, i filmska glazba izdvojene na zasebnim policama,
- DVD-i različitih sadržaja smješteni su izdvojenim policama.

Istraživanje učestalosti korištenja

U Europi se u narodnim knjižnicama zbirke tiskanih muzikalija najprije osnivaju 1852. u Engleskoj, a zatim u Njemačkoj (1904. narodna knjižnica u Frankfurtu na Majni), u Nizozemskoj (1913. knjižnica u Den Haagu) i u Češkoj (1921. u Pragu). Diskoteke i fonoteke narodnih knjižnica ostalih zemalja počinju s pravim radom tek nakon Drugoga svjetskog rata. U Hrvatskoj se one osnivaju šezdesetih godina dvadesetoga stoljeća. Najstarija diskoteka u

Hrvatskoj osnovana je 1963. u zagrebačkoj Gradskoj knjižnici. 1965. godine osniva se još nekoliko diskoteka u sklopu narodnih knjižnica – u Bjelovaru, Osijeku, Vinkovcima, Karlovcu i Knjižnici Bogdana Ogrizovića u Zagrebu.

Statistika posudbe 1998., 2008. i 2014.

Iz priloženih tablica možemo zaključiti da su s napretkom tehnologije najviše maha u posuđivanju tijekom zadnjeg desetljeća imali DVD-i, dok je CD-ima nakona „buma“ u 2008.

godine popularnost nešto smanjena. Gramofonske ploče su po završetku 20. stoljeća skoro pa pale u zaborav među korisnicima Gradske knjižnice, kao i video-kasete, koje se najčešće posuđuju od strane osnovnih i srednjih škola u obrazovne svrhe. Eksploatacija sadržaja na internetu dovela je do općeg pada posudbe građe AV odjela u narodnim knjižnicama.

Autorska prava za audiovizualnu građu i glazbena djela

„Audiovizualna građa u knjižnicama pripada neknjižnoj građi i obuhvaća zvučne snimke (fonogrami) na kojima može biti zabilježen govor ili glazba te filmsku, DVD i video građu (videogrami)“.²⁰ Prava koja štite takvu vrstu građa uvedena su tek u novije vrijeme, pa o njima posebno treba voditi računa.

Glazbena djela

Pojam glazbena djela odnosi se prvenstveno na djela zapisana notama. To mogu biti rukopisi ili tiskana notna građa odnosno tiskane muzikalije. Njima se bave specijalizirani nakladnici zato što iziskuju posebna znanja. U posljednje se vrijeme takva građa sve češće može naći u digitalnom obliku pa veliki svjetski nakladnici kao što su Schott, Universal Edition, C. F. Peters i ostali najavljuju zajednički portal gdje bi se uz novčanu naknadu korisnici mogli služiti digitaliziranim izdanjima notnih zapisa. Autori glazbenih djela obično sklapaju ugovore s glazbenim nakladnicima ili tvrtkama koje proizvode zvučne zapise. U Hrvatskoj se za poštivanje autorskih prava brine Hrvatsko društvo skladatelja – HDS-ZAMP.

Kao i kod stvaranja filmova, redatelj, odnosno skladatelj, nije jedini koji ima prava na djelo. Kada se radi o izvedbi bitni su i sudionici i svi oni imaju pravo na svoj doprinos. Imovinska prava izvođača određenog djela traju 50 godine od izvedbe. 2008. godine donesen je prijedlog za produljenje roka na 95 godina kako bi se prava izvođača ujednačila s pravima skladatelja, ali prijedlogu su se oštro protivile organizacije poput EBLIDA-e i IFLA-e. One upozoravaju na sve prisutniju tendenciju produljenja rokova zaštite.

Postoji i ograničenje reproduciranja koje se odnosi na notna izdanja. Ona se uopće ne bi smjela prepisivati jer se i prepisivanje smatra oblikom reproduciranja. Zvučne snimke smiju se reproducirati za privatnu uporabu, ali uz naknadu. Proizvođači zvučnih snimki imaju svoja prava jer su uložili vrijeme i novčana sredstva za njihov nastanak. Njihovo pravo traje 50 godina od prvog fiksiranja snimke ili njena izdavanja. U Hrvatskoj se za prava proizvođača

²⁰ Horvat, A. Živković, D. Knjižnice i autorsko pravo. Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada, 2009. Str. 79

brine udruga ZAPRAF. Za potrebe nastave smiju se reproducirati ulomci glazbenih djela. Prema hrvatskom zakonu, autor je dužan dozvoliti javno posuđivanje svojih snimljenih djela u javnim knjižnicama, ali ima pravo na naknadu²¹.

Zvučni zapisi

Posebna pravna ograničenja vrijede na području vezanom uz zvučne zapise. Osim prava autora i skladatelja, tu su uključeni producent i izvođači djela. Knjižnice su zainteresirane za pravo na javnu posudbu. Najvažnija su pitanja vezana uz licence, a zbog njihovih ograničenja se preporuča da se za svaki licenciran proizvod definiraju pravila korištenja te da se redovito ažurira. Kako bi se izbjegli pregovori s izdavačima, knjižnicama i izdavačima se preporučuje da prihvate model sporazuma o licenciranju – Model License Agreement. Autorska i izvođačka prava obično nisu pod kontrolom pojedine knjižnice. One se trebaju oslanjati na organizacije poput IFLA-e (International Federation of Library Associations and Institutions), EBLIDA-e (European Bureau of Library, Information and Documentation Associations) i IASA-e (International Association of Sound and Audiovisual Archives), pratiti što se događa na tom području, ali i uzeti u obzir nacionalno i međunarodno pravo.

Videogrami

„Hrvatski zakon o autorskom pravu i srodnim pravima ubraja u audiovizualna djela kinematografske, televizijske i druge vrste filmova i djela stvorena na sličan način, a audiovizualno djelo definira kao djelo izraženo slikama koje u slijedu ostavljaju dojam pokreta, sa zvukom ili bez zvuka i bez obzira na podlogu na koju je djelo fiksirano.“²² S obzirom na to da je filmsko djelo rezultat suradnje više osoba, koautorima se smatraju glavni redatelj, scenarist, autor dijaloga, glavni snimatelj i skladatelj glazbe. Osim njih, za svoje suradničke doprinose prava mogu polagati i kostimograf, montažer, scenograf i sl. Nakon što je filmsko djelo pušteno u promet, više se iz njega ne može povući. Zaštićeno je za života autora i koautora te 70 godina nakon smrti onog koautora koji umre posljednji. Ako ugovorom nisu određena prava i specifični doprinosi autora, koautora i producenta, tada producent filma stječe pravo na imovinu vezanu uz cijelo djelo. To obuhvaća pravo

²¹ Horvat, A. Živković, D. Knjižnice i autorsko pravo. Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada, 2009. Str. 81

²² Horvat, A. Živković D. Knjižnice i autorsko pravo. Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada, 2009. Str. 83

produciranja, distribuiranja, iznajmljivanja, javnog prikazivanja i stavljanja na raspolaganje javnosti.

Knjižnicama je dopušteno iznajmljivati filmske uratke korisnicima na temelju ugovora koji su sklopili s distributerima, koji su svoja prava stekli od proizvođača. Za razliku od javnog prikazivanja, ugovori dozvoljavaju isključivo uporabu u privatne svrhe. Zabranjeno je posuđeno djelo reproducirati na mjestima poput klubova, hotela, zrakoplova ili obrazovnih ustanova. Prema ugovoru, knjižnice su dužne obvezati se da građu neće umnožavati, presnimavati, montirati ili javno prikazivati. Nakon razdoblja koje obično obuhvaća 5 godina, knjižnice su dužne uništiti nosače filmskog zapisa.

Zastupljenost glazbenih i filmskih žanrova

U glazbenom odjelu narodne knjižnica sadržajno trebaju biti zastupljene različite vrste glazbe, zatim govorne odnosno neglazbene izvedbe na različitim nosačima auditivnih i vizualnih informacija. Pri zastupljenosti određenih žanrova trebaju se slijediti smjernice i standardi te težiti uspostavljanju pravilnih odnosa i omjera unutar sadržajnih elemenata građe. Odstupanja od preporuka uvijek su moguća, čak i poželjna u slučajevima gdje interesi članova i korisnika to iziskuju, ali uz dužno poštovanje umjetničkih vrijednosti, tj. kvalitete odabranih naslova, djela i izvedba²³. Stoga u kontekstu zastupljenosti žanrova, zbirka prvenstveno nastoji zadovoljiti potrebe svojih korisnika.

U početku izgradnje fonda naglasak je bio stavljen na klasičnu glazbu, poštujući preporučene standarde, ali danas iz spomenutih razloga naglasak u glazbenoj zbirci stavljen na nabavu popularne glazbe kao što su rock i pop glazba. Nakon toga danas na policama je zastupljena i klasična glazba, jazz, blues, *world music*, etno, ambijentalna, filmska, dječja i tradicijska narodna glazba.

Zbirka DVD-a odvojena je od zbirke CD-a i također je smještena na istoj vrsti polica na izvlačenje. Zbirka se može podijeliti na onu glazbenog i neglazbenog audiovizualnog sadržaja. Najzastupljeniji na policama su nedvojbeno animirani i crtani filmovi (kratkometražni i dugometražni), zatim igrani filmovi u smislu filmskih klasika, posebice onih s naglašenim glazbenim elementima, zatim biografski filmovi o skladateljima, a slijede ih

²³ Glazbeni odjel. // Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ – Karlovac. / urednica Frida Biščan. Karlovac : Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“, 2008. Str. 141

dokumentarni filmovi različitih sadržaja, ali s naglaskom na glazbu. Zbirka obuhvaća i sadržaje koji se koriste u obrazovne svrhe u smislu medijske kulture i filmova za djecu i mladež.

Posudba AV građe

Posudba se građe s Audiovizualnog odjela za korisnike ne naplaćuje. Pravo na korištenje građe i usluga imaju svi članovi knjižnice uz predodjenje iskaznice koja je neprenosiva. Odjednom se može posuditi tri jedinice AV građe. Rok posudbe je pet dana, a zakasnina iznosi 5 kuna po danu. Posudba knjižne građe, zvučnih knjiga i muzikalija moguća je 20 dana, a zakasnina za tu vrstu građe je 50 lipa po danu. Članovi su dužni čuvati posuđenu građu od oštećenja i vratiti je kompletnu. U slučaju oštećenja ili gubitka, članovi su dužni nadoknaditi štetu nabavom odgovarajućeg naslova.

Budućnost u digitalizaciji

S obzirom na to da se postupak digitalizacije vrši isključivo nad analognom starom i rijetkom građom koju treba sačuvati, ili pak onom za koju je potrošena pozamašna svota novaca te bi je trebalo zaštititi od oštećivanja, karlovački AV odjel za sada nudi digitalizirane samo notne zapise. Njihove je pregledavanje moguće na web-stranici knjižnice. Osim glazbenog, oni su i od lokalnog odnosno zavičajnog značaja. Digitalizacija je još uvijek postupak koji zahtijeva veću količinu novčanih sredstava, a karlovačka knjižnica ne posjeduje takvu rijetku građu za koju bi se isplatilo upuštati u financiranje njene digitalizacije. Različite nepregledane magnetske vrpce nalaze se u spremištu starog prostora Glazbenog odjela koje nažalost još uvijek čekaju na utvrđivanje svoje vrijednosti i isplativosti pohranjivanja u digitalnom obliku. U skorijoj budućnosti moguća je investicija u digitalizaciju VHS jedinica građe, ali su još uvijek financije glavni problem.

Radionica „Žive slike jednog vremena : Čarolija Mozartove Čarobne frule“

Ideja za nastanak radionice nastala je 2006. godine povodom obilježavanja Mozartove godine kada je čitav glazbeni svijet sudjelovao u proslavi 250. godišnjice rođenja tog svjetski poznatog „čuda od djeteta“. Prvo je nastala radionica za djecu osnovnoškolskog uzrasta koja se sastojala od kviza o Mozartu te je bila vođena kostimiranim voditeljima. Popratna aktivnost sastojala se od lutkarske predstave u koju su bili uključeni neki od najpoznatijih glazbenih brojeva iz „Čarobne frule“. Radionica je naišla na velik interes javnosti.

Među razloge zašto je za radionicu odabran upravo Mozart ubraja se nekoliko ključnih razloga od kojih djelatnice ističu neke. To je na početku naravno ipak razlog glazbene prirode jer „Mozartova je glazba melem za uho i dušu“. Melodije su izrazito jednostavne i postale su globalnu popularnost. Osim toga, postoje dokazani terapijski učinci njegove glazbe koji su izazvali brojne kontroverzne diskusije. Navode se i praktični razlozi za realizaciju lutkarske predstave koji uključuju laku dostupnost izvora i građe koji su korišteni tijekom izvedbe.

Radionica je trajala ukupno čak deset sati, odnosno pet dana po dva sata. Znanja koja su djelatnici kao organizatori trebali su usvojiti obuhvaćaju ona teoretska, ali i znanja praktične prirode. Teoretska znanja uključuju vremenski i društveni okvir uz upoznavanje Mozartovog doba i stilske glazbeno-povijesne razdoblja druge polovice 18. st. poznatijeg pod nazivom bečka klasika, zatim crtice iz samog životopisa Wolfganga Amadeusa Mozarta te glavna obilježja njegove glazbe, njegova značajna djela i njihovu ulogu u društvu. Praktična znanja odnose se na plesove, gdje je naglasak bio na menuetu - omiljenom dvorskom plesu 17. i 18. stoljeća, ali dakako s naglaskom na jednostavniju koreografiju, te izvedbu same lutkarske predstave za čiju je inspiraciju poslužila izvedba Zagrebačkog kazališta lutaka u režiji Krešimira Dolenčića. Sudionici radionice također su crpili inspiraciju promatrajući scene iz dugometražnog filma oskarovca Miloša Formana „Amadeus“ (1984.).

Ova radionica služi kao dobar primjer kvalitetne mogućnosti uporabe neknjižne građe na različitim medijima i njezina predstavljanja javnosti. Cilj radionice bio je postignut samom činjenicom da je dobio pozornost karlovačkih građana, ali nije zanemariva ni činjenica da su učenici usvojili nova znanja i vještine koje su im djelatnici prezentirali. Društvene aktivnosti poput ove doprinose kvalitetnijem pružanju usluga suvremenih narodnih knjižnica i razvoju knjižničarske struke.

Zaključak

Povijest, isprva Diskoteke, zatim Glazbenog odjela, a danas Odjela audiovizualne građe na primjeru karlovačke Gradske knjižnice, zapravo pokazuje razvojnu promjenu i ulogu knjižnice u društvu. Njen tradicionalni prostor, nabava i obrada knjižne građe, prošireni su neknjižnom, AV i ostalim vrstama analogne i digitalne građe, te postaju sve više virtualni. S obzirom na današnju opću dostupnost AV sadržaja izvan prostora knjižnice, kao i iz iznesenih statističkih podataka, očito je da je ključ opstanka AV i srodnih odjela u narodnim knjižnicama u Hrvatskoj u prilagođavanju nabavne politike, sadržaja i usluga potrebama korisnika. Kako bi budućnost bila manje neizvjesna, bitno je pratiti razvoj novih tehnologija da bi suvremene narodne knjižnice bile spona lokalne zajednice s razvojem naprednijeg društva i demokracije.

Sažetak

Današnji Odjel audiovizualne građe, a donedavno Glazbeni odjel, u karlovačkoj gradskoj knjižnici ove je godine proslavio 50 godina svoga rada. Njegovo je otvaranje 1965. godine predstavljalo značajan kulturni događaj kako za grad, tako i za glazbene odjele u hrvatskim narodnim knjižnicama jer je jedan od rijetkih koji je uglavnom kontinuirano radio. Fond se Odjela kroz posljednja dva desetljeća uvelike promijenio. Danas korisnicima nudi slobodan pristup glazbenoj, ali i neglazbenoj građi. Osim prikupljanja i obrade građe, Odjel sudjeluje u organizaciji glazbenih događanja, koncerata, predavanja i izložbi. S obzirom na sve veći utjecaj tehnologije na smanjivanje broja korisnika glazbenih odjela, glazbeno obrazovani djelatnici su dužni pratiti razvoj tehnologije i potrebe korisnika.

Ključne riječi: narodna knjižnica, glazbeni odjel, AV odjel, glazbena zbirka, usluge, Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac

Abstract

Today's Audiovisual and former Music Department in Karlovac Public Library has celebrated 50 years of work this year. Its opening in 1965 has been a significant cultural event not only for the city of Karlovac, but for music departments in Croatian public libraries in general, as being one of the few that has been working continuously. Department's collections have changed a lot in the last two decades. Today the Department offers its users free access to book and non-book material. Apart from acquisition, storage and lending of AV materials, the department actively participates in the organisation of concerts, lectures and exhibitions. Considering the increasing impact the technological development has on the decrease of music department users, musically educated librarians ought to follow new technologies and demands of their users.

Key words: public library, music department, AV department, music collection, services, City Library „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac

Popis literature

1. Bujas, N. Osvrt na razlike u katalogizaciji audiovizualne građe u hrvatskim knjižnicama. // Knjižnice u procjepu: Stručna obrada neknjižne građe: Zbornik radova. / uredila Dunja Holcer. Sisak : Knjižničarsko društvo Sisačko-moslavačke županije, 2014. Str. 142 - 153.
2. Cej, V. ; Grašić-Kvesić, T. ; Silić, T. Audiovizualna, multimedijalna i elektronička građa : istraživanje učestalosti korištenja. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 4(2013), Str. 145 - 168.
3. Horvat, A.; Živković, D. Knjižnice i autorsko pravo. Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada, 2009.
4. Glazbeni odjel. // Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ – Karlovac. / urednica Frida Bišćan. Karlovac : Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“, 2008. Str. 138-150
5. Grašić-Kvesić, T. ; Sessel Livić, S. Deset godina rada AV odjela u knjižnici Tina Ujevića. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013), Str. 227 - 230.
6. Juričić, V; Vukasović-Rogač S. Glazbene zbirke u narodnim knjižnicama. Rijeka : Naklada Benja, 1998.
7. Međunarodni skup u čast 100-te godišnjice rođenja Eve Verona. // uredile Mirna Willer i Ana Barbarić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2007.
8. Odjel audiovizualne građe. // Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“
Dostupno na: http://www.gkka.hr/?page_id=29 (2015.)
9. Royan, B. Smjernice za audiovizualnu i multimedijску građu u knjižnicama i drugim ustanovama : Bruce Royan, Monica Cremer i drugi za IFLA-inu Sekciju za audiovizualnu i multimedijalnu građu. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2005.
10. Royan, B. Audiovizualna građa i nasljeđe. // Audiovizualna građa i nasljeđe : Zbornik radova. / Sanja Vukasović-Rogač. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2010. Str. 17 – 23.
11. Stipčević, A. Povijest knjige. Zagreb : Nakladni zavod Matice hrvatske, 1985.
12. Turk Joksimović, Ž. Stvaranje normativne baze za AV građu na primjerima (dobre) prakse. // Knjižnice u procjepu: Stručna obrada neknjižne građe: Zbornik radova. / uredila Dunja Holcer. Sisak : Knjižničarsko društvo Sisačko-moslavačke županije, 2014. Str. 153 - 168.

13. Zbornik radova : 8. međunarodni stručni skup Knjižnica – središte znanja i zabave.

Karlovac : Novo Mesto, Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ : Knjižnica Mirana Jarca, 2014. Str. 55.